

**ВИДАТНОМУ ВЧЕНОМУ,
АКАДЕМІКУ НААН КРАСНІКОВУ Г. А. ВИПОВНИЛОСЯ 85 РОКІВ**

Стегній Б.Т., Шутченко П.О.

*Національний науковий центр «Інститут експериментальної
і клінічної ветеринарної медицини», м. Харків*

Геннадій Андрійович Красніков – відомий вчений у галузі ветеринарної медицини, автор та ініціатор розвитку ряду оригінальних напрямів у вірусологічних дослідженнях, нормальної гістології, імунології та патологічної морфології при вірусних, бактеріальних і незаразних хворобах сільськогосподарських тварин і птиці.

Народився Красніков Г.А. у місті Чауси Могильовської області в родині вчительки та кадрового військового. Із дитинства мати прищепила сину почуття відповідальності та любові до навчання, що стало життєвим кредо майбутнього вченого.

У 1947 році Геннадій Андрійович закінчив із відзнакою Валківський ветеринарний технікум, після чого його за рекомендацією адміністрації технікуму направили до Харківського ветеринарного інституту, який він закінчив також із відзнакою у 1952 році.

Після закінчення навчання Геннадій Андрійович і його дружина, Лариса Григорівна Тупіца, теж ветеринарний лікар, працюють в Ново-Айдарському районі Луганської області.

Офіційною датою початку наукової діяльності є 1956 рік, коли Геннадій Андрійович поступив до аспірантури на кафедру патологічної анатомії до Надії Георгіївни Толсто-

вої-Парійської, яка була першою жінкою доктором ветеринарних наук в СРСР. Тема його кандидатської дисертації – «Изменения нервных элементов кожи в очаге аллергической реакции и вне его при туберкулезе кур».

Геннадієм Андрійовичем було вперше встановлено, що в розвитку алергічної реакції нервова система виконує двояку функцію. На першому етапі розвитку алергічне запалення йде на тлі посилення морфофункціонального стану нервових волокон, а на 2 етапі реакція розвивається в денервованій шкірі при чітких проявах відключення нервової регуляції в результаті валеровської дегенерації нервового волокна.

У 1960 році Геннадій Андрійович переходить на роботу в Український науково-дослідний інститут експериментальної ветеринарії (нині ННЦ «ІЕКВМ»). Тут він вирішує зайнятися проблемою використання електронної мікроскопії при вивченні патологічних процесів та інфекційних захворювань.

Докторську дисертацію на тему «Электронно-микроскопические исследования при изучении экспериментального ящура» він захистив у 1970 році. Робота присвячена нагальній темі електронно-мікроскопічного дослідження тонкої структури вірусу ящуру та ультраструктурних змін тканин і клітин *in vitro* і *in vivo* під впливом вірусу ящуру.

У складних умовах проведення цих робіт, що передбачали виконання очищення за низьких температур і комбінації різних методів, був відпрацьований оригінальний метод очищення вірусу, який показав високі антигенні властивості та дав можливість отримати без застосування ультрацентрифуги препарати вірусу ящуру, придатні для електронно-мікроскопічних досліджень.

Геннадій Андрійович уперше в світі провів дослідження, спрямовані на вивчення субмікроскопічних особливостей (субмікроскопічної патології) клітин і органів під впливом різних типів вірусу ящуру. Були вивчені зміни основних ультраструктурних компонентів тканин і клітин, зокрема стан ядер і їх внутрішніх структур, ядерних оболонок, мітохондрій, апарату Гольджі, рибосом, лізосом, фагосом, тобто практично весь комплекс субмікроскопічних структур, вивчати які представилося можливим лише тільки з використанням методів електронно-мікроскопічного аналізу.

Докторські дослідження Геннадія Андрійовича Краснікова були унікальними, оскільки ультрамікроскопічною патологією в колішньому СРСР у ветеринарній науці раніше ніхто не займався. Оригінальність і пріоритетність досліджень Геннадія Андрійовича були високо оцінені при захисті ним докторської дисертації. Вчений наголошував, що електронно-мікроскопічні дослідження повинні стати обов'язковим компонентом сучасних патоморфологічних досліджень, до якої б галузі патології вони не мали б відношення. В історії нашого наукового центру дослідження, виконані Красніковим Г.А. в ранній період роботи, мають самостійне та незаперечне значення.

Одним із значущих наукових напрямів досліджень академіка Краснікова та його учнів стало вивчення проблем кріоконсервування біологічних об'єктів для гістологічних досліджень, для тривалого консервування культур клітин *in vitro* без кріоконсервантів. У результаті цієї роботи вчений розробив методи збереження структур біологічних об'єктів при надшвидкому заморожуванні без перетворення води в лід і формування кристалів, які розривали б структуру клітин. Ним розроблена серія технічних пристосувань і способів кріоконсервування, що дозволяють мінімізувати морфологічні та біологічні пошкодження живих і некропсірованих об'єктів.

Протягом 15 років (з 1971 по 1985 рр..) Геннадій Андрійович проводить дослідження з вивчення морфології та патогенних властивостей кишкової палички із застосуванням електронної мікроскопії. Він вивчив структуру протопластів збудника колібактеріозу, тонкі зміни цих мікроорганізмів, що виникають під впливом антибіотиків, показав роль ферментів патогенності у реалізації хвороботворної дії кишкової палички. За цикл робіт з колібактеріозу йому з групою співробітників інституту була присуджена премія Української академії аграрних наук «За видатні досягнення в аграрній науці».

У цей період академік Красніков також проводить дослідження з вивчення неопластичних захворювань птиці, зокрема хвороби Марека, лейкоз-саркомного комплексу. Він проводить аналіз механізму неопластичного росту за цих хвороб з урахуванням їх дії на імунокомпетентні органи на різних стадіях розвитку процесу. У результаті проведеної роботи вченим були розроблені рекомендації з диференціальної гістоморфологічної діагностики неопластичних захворювань.

Середина 80-х років XX ст. символізує початок нового, вкрай необхідного для ветеринарної науки СРСР, зокрема України, наукового напрямку – застосування гістоморфологічних методів оцінки морфофункціонального стану імунокомпетентних органів у нормі та при імунодефіцитах. Академік Красніков вивчив нормальну гістоморфологічну будову таких важливих органів птиці як селезінка,

---

бурса Фабриціуса та тимус, розробив системи оцінки імунморфологічного статусу основних імункомпетентних органів, а також вивчив регенеративні зміни в них під впливом рослинних і синтетичних препаратів з імуностимулюючими властивостями.

Отримані дані щодо нормальної гістологічної будови органів курей сприяли початку проведення робіт з вивчення дії вакцин проти хвороби Марека на імунний стан організму птиці. Під керівництвом академіка Краснікова було вивчено дію 6 вакцин на гістоморфологічний стан внутрішніх органів птиці, зокрема селезінки, бурси Фабриціуса, цекальної тоншили. Особлива увага приділялася вивченню стану імунних структур залозистого шлунка. Такі дослідження в науковому світі практично не проводилися. При вивченні структур залозистого шлунка були отримані цікаві, нові дані щодо GALT-і DALT-системи імунітету. Отримані результати дозволяють диференціювати нормальні лімфоїдні структури від лімфопроліферативних процесів, що мають місце при інфекційних і незаразних патологіях, при яких відбувається ураження залозистого шлунку.

У даний час академік Красніков разом з учнями розвиває новий напрям сучасних імунологічних досліджень – іммуногістохімію. На підставі проведених досліджень отримані нові дані про склад кластерів імунітету у курчат різного віку, зміна його при зараженні та імунізації проти сальмонельозу, інфекційного бронхіту курей, інфекційного ларинготрахеїту, грипу птиці, встановлені показники кількості та особливості характеру маркованих клітин у нормі, визначені потенційні можливості іммуногістохімії як чутливого та точного методу оцінки стану клітинного (тканинних лімфоцитів, нормальних кілерів, хелперів і макрофагів, М-клітини кишечника) і гуморального (клітини, що продукують гама і секреторні іммуноглобуліни). Красніковим Г.А. отримані нові дані щодо особливостей постінфекційного та поствакцинального імунітету при сальмонельозі, грипі птиці, інфекційному ларинготрахеїті, респіраторному мікоплазмозі.

У 1970 році Геннадія Андрійовича призначають на посаду завідувача лабораторією патоморфології, а в 1971 році – заступника директора з наукової роботи, де він пропрацював 15 років. Працюючи на цій посаді вчений зробив великий внесок у координацію наукових досліджень з ветеринарної медицини України.

У 1983 році Геннадій Андрійович отримав вчене звання професора, а в 1990 році – його обрали дійсним членом (академіком) Української академії аграрних наук.

Він є автором 436 публікацій, а також 44 авторських свідоцтв і патентів. Під його керівництвом підготовані та захищені 13 кандидатських та 2 докторських дисертації. Він нагороджений відзнакою «Відмінник аграрної освіти та науки» I ступеня, відзнакою Державного комітету ветеринарної медицини України «За заслуги у розвитку ветеринарної медицини» III ступеня, медалями «Винахідник СРСР» та «Знак пошани», у 2005 йому було призначено стипендію Харківської обласної державної адміністрації ім. О.Н. Соколовського для визначних науковців, а в 2006 році Красніков Г.А. нагороджений відзнакою НААН України «За наукові досягнення».

Красніков Г.А. є членом спеціалізованої вченої ради ННЦ «ІЕКВМ», приймає активну участь у роботі експертної комісії щодо розгляду дисертаційних робіт. Він є членом вченої ради та методичної комісії ННЦ «ІЕКВМ», а також членом відділення ветеринарної медицини НААН.

Школа академіка НААН Краснікова Г.А. не старіє за віком і за методичним рівнем. Вона поповнюється молоддю, з якої виростає нове покоління вчених. Свої знання та багатий науковий досвід Красніков Г.А. охоче передає молодим вченим. Вихованці Геннадія Андрійовича мають високі почесні звання дійсних членів Національної академії аграрних наук України, очолюють відділи та лабораторії.

85-річчя академіка НААН Геннадія Андрійовича Краснікова зустрічає повний сил, енергії, наукових ідей і планів. Своїм прикладом, активною життєвою позицією, працьовитістю та самовіддачею він надихає нас – його учнів і колег, невпинно оволодівати новими знаннями, прагнути до нових звершень і досягнень заради науки і практики ветеринарної медицини.